

Mi az ember?

Lehetséges válaszok
irodalmi, pszichológiai és
szociológiai
megvilágításban

paraméterekben jól meghatározható.
fél mázsa, ötven, barnás és ritkuló.
amaz meg mázsát nyom, torkos,
okoskodó.
itt jön egy szőkében, hullámozó, piruló.
160 találomra, nehezen gyógyuló.
kék szemű, borús, csak ritkán mosolygó.
családos, gyerekes, komfortos utazó.
másik meg nagyra nőtt, nehezen
barnuló.
ott lent egy páratlan, folyton várakozó.
és a szív az ott bent, az vajon hány kiló?
mérhető, nyitható, rejthető - vízió?

Mi az ember?

A szociológia emberképe

Általános normák és értékek – emberi cselekvések formájában
A cselekvések mögött társadalmi meghatározottság áll

Mi tartja össze a társadalmat?
Szolidaritás (E. Durkheim)
Hatalmi eszközök (pld. K. Marx, M. Weber)

A társadalom nem pusztán egyének összessége

Mi az ember?

Szerepek

Társadalmi státusz

G. H. Mead: szimbolikus interakcionalizmus (az egyén csak a másokkal való kölcsönhatásban létezik azáltal, hogy kölcsönösen ugyanazt a jelentését adják dolgoknak)

Fenomenológiai elméletek:

Szubjektív valóságkép (milyen infó és hogyan kerül értelmezésre)
Az ember képes önmaga meghatározására (szabadság és felelősség)

Egzisztencialista elméletek:

Heidegger: létezés élmény: nem pusztán élünk

Az élet végességének tudata

Csak mi adhatunk saját életünknek jelentést

Szabadok vagyunk az önmagunk formálásában (ez felelősség is egyben)

Mindenki mástól is különbözünk – egzisztenciális magány

Mi az ember?

A pszichológia emberképe

- A diszpozicionális megközelítés
- A biológiai szemlélet
- A pszichoanalitikus nézőpont
- A neoanalitikus perspektíva
- A tanuláselméleti perspektíva
- A humanisztikus, fenomenológiai perspektíva
- A személyiség önszabályozás-szempontú megközelítése

- A személyiség nem bizonyos elemek puszta halmaza, hanem szerveződés
- A személyiség nem egyszerűen csak „ott van”, hanem aktív folyamat.
- A személyiség ugyan pszichológiai fogalom, de a fizikai testhez kötődik.
- A személyiség olyan oki tényező, ami segíti meghatározni, hogy az egyén hogyan viszonyul a világhoz.
- A személyiség mintázatokban – ismétlődésekben, állandóságban – mutatkozik meg.
- A személyiség nemcsak egyféleképpen, hanem sokféleképpen – viselkedésben, gondolatokban és érzésekben – jelenik meg.

Néhány kiragadott példa

S. Freud

Ösztön-tén: a fejlődés motorja (adott, tudattalan) öröme, feszültség csökkentés
Ego: kiszolgáló, védekező, valóságelv
Tudatos és tudattalan

Felettes-én: erkölcs, norma
Kialakulása: szülői jutalmazások és tiltások
Tudatos és tudattalan

C. G. Jung

Spirituális jellegű kulturális tényezők
Selbst (legmélyebb Én) – minden egyén sajátos egyediségét hordozza
Amint ehhez közel kerülünk fejlődésünk során, úgy a az embertársainkhoz is egyben

E. Erikson

Az „én” kerül az elemzés fókuszába
Pszichoszociális fejlődéselmélet
Biológiai alapok és társas hatás együttese
8 fejlődési szakasz

Kognitív én-elméletek

1. Szubjektív
2. Objektív
3. Ideális
4. Nem kívánt
5. Lehetséges
6. Elvárt én

EMBER *mesék*
2022 tavasz!

Néhány irodalmi példa

EMBER *mesék*
2022 tavasz!

#lifehack

Mindenki csak a saját repedésein át látja a másikat. Én is csak a saját repedéseim át látom magam.

Valósággá a tükörben válok vagy éppen ha másokban tükröződöm? Mit látunk magunkból és mit engedünk láttatni télen, januárban, amikor úgy nyit az év, hogy zárul, fagyos minden, a reggeli lehelet is.

A hideg jóleső is akár.

Mit látok és láttatok magamból januárban, a tél közepén, sapka-sál a fejeken, nyakon, fekete, szürke és barna télikabátokban, maszkok alatt – mintha fáznánk - leplezzünk magunkat, résnyi bizalmat szavazva a külvilágnak.

A Johari-ablak vakfoltjaiban rejtőzködünk.

Önismeret helyett önmegfigyelés az új jelszó, mondja a filozófusból lett agykutató – az állandó, vibráló, pillanatnyi világban magunkat is csak kaleidoszkópon át szemléljük: forgatjuk ilyen, megint meg másmilyen – bonyolult, színes mintázatok egymás után.

Van-e ami megtartson, ha minden változó?

Vélt hibáinkat rejtegető január. Majd vasalóval kisimítjuk, kiigazítjuk és minden - mintha a tisztítóból jött volna elő - hiánytalan, ropogós, makulátlan. Mint az első hó.

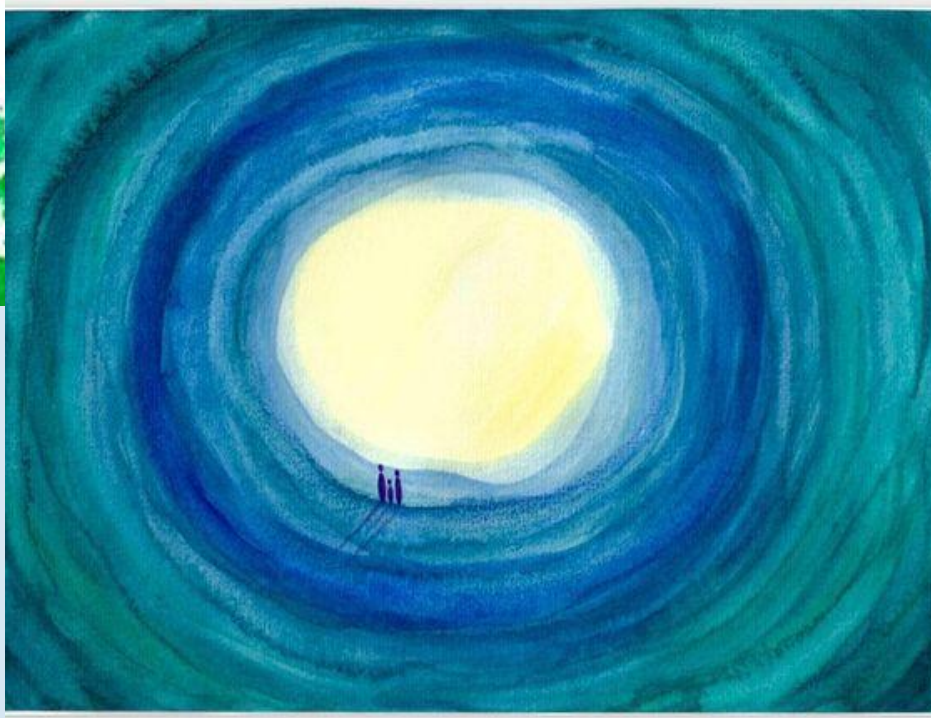
Hol van az egyéniség, ha minden kisimul?

Mások épp tökéletlenségünket szeretik, hajszáltrepedéseinken át tudnak kapcsolódni hozzánk. Mi is szeretjük mások és magunk esendőségeit, összekacsintunk, maszkokkal álcázott arcunkon ott vannak emberi vonásaink.

Kisimított, fényesre csiszolt képek mögül kikandikálva, töredezettségünket is vállalva vagyunk egészek.

Nem tudható itt már semmi
minden valóság csak egyet ér,
mondd mennyit töltünk a Végtelenben,
mennyit, mi létünkbe belefér.
Hány percet, órát, szabadesésben,
jelenlét-nemlét küszöbén,
hány télre jön nyár,
mikor lesz leltár,
olyan, mi véges és minden belefér.
Mondd hány téglából építsem fel,
ha adott a forma, bár laza az él,
mennyi számítás, mennyi rakdosás
de magamnál többet mégsem ér.

EMBER *mesék*
2022 tavasz!

#lifehack

A felesleges ember. Anyeginok és Oblomovok a világban és az irodalomban. Csehov egyes hősei. Felesleges emberek a 19. századból. A ténfergők, a céltalanok. A társadalom zárójelbe teszi őket, vagy ők magukat teszik bele. Flâneur-ök sokasága. Flangálás, lődörgés. Jól elvagyunk valahol a világban, vagy már nem is annyira jól - de elvagyunk.

A felesleges ember a 20. században egydimenziós lett – legalábbis Marcuse szerint. Egyetlen metszetben érdekes: mit fogyaszt, mit vásárol. A többi nem számít.

Ember 2.0. Embergépek, gépemberek. Mesterséges intelligencia – rosszul értelmezve. A felesleges ember 21. századi verziója is megszületőben van. Nem és nem. Az ember soha sem lehet felesleges – hacsak önmagát nem teszi azzá. Hacsak önmagát nem teszi zárójelek közé. A távoktatás és a homeoffice világa sem nélkülözheti az embert – még akkor sem, ha néhány tanártársam (vagy egyéb szakmák képviselői) zárójelbe téve magát menekült el diákjai elől. Biztosan azt gondolhatta, hogy majd kiadja, beadja, számonkéri, kiértékeli, elküldi, beküldi, összegzi – és akkor majd a dolog el is van végezve. Nos, van egy rossz hírem: a dolog így, ilyenformán, ilyen "embertelenül" nagyon nem volt elvégezve. Sem akkor és ott, sem máshol, más időben és helyen.

Az ember soha nem kerülhet zárójelek közé, nem helyettesíthető és nem pótolható semmivel. Én ebben hiszek - és így szeretnék boldogan gondolni magunkra.

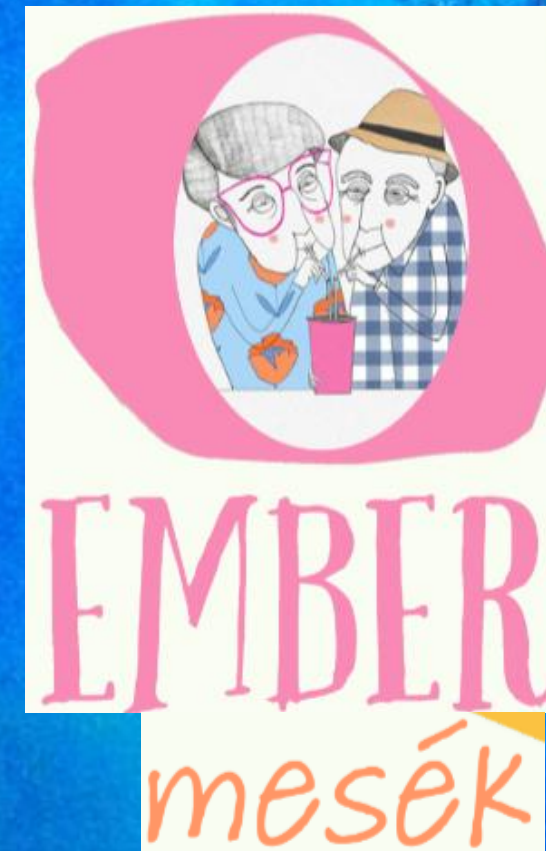
[#lifehack](#)

Gyerekkori szentenciák, családi mantrák, mondások és bölcsességek életünk meghatározó egyéniségeitől. Régről - akár több generáción át hordozott életreceptek. Éltetnek, máskor meg alig tudsz tőlük levegőt kapni. A leghatásosabban ezt a kettőt együtt tudják. Beakaszknak, mint a horgok, oda, ahova a legjobban kell. Ezt is tudják. Túpontosak. Kikötnek és még a cölöpöket is leverik.

„Nincs lehetetlen feladat, csak tehetetlen ember” –gyakran hallottam ezt gimnáziumi éveim egyik meghatározó tanár-egyéniségétől. Bár ne mondaná annyiszor – gondoltam sokszor akkoriban. Mi a fenének ismételteti? Honnan is tudna ő arról, hogy minket mi foglalkoztat, meg arról, hogy az életet néha milyen súllyal telepedik egy kamaszra. Tudta ő persze, pontosan tudta. Nem akart ő népszerű lenni. Ilyen és hasonló súlyos mondatokat hagyott ránk örökül - kibillentve minket megszokott egyensúlyunkból és még a vele szemben érzett haragunkat is vállalta. Biztosan sejtette, hogy szükségünk lehet majd ezekre a mondatokra akkor és a későbbiekben.

Sokszor tűnik tényleg kilátástalannak, teljesen lehetetlennek. Ilyenkor halljuk a titkos kórust, a sziréneket ott a háttérből, akik azt dalolják: nem lehet megcsinálni. Nehéz, bonyolult. Elment az eszed, hogy belevágsz. Településeken járva is tapasztalható: két, ugyanolyan lehetetlen helyzetben lévőből az egyik él, prosperál, gyümölcsöt terem, a másik meg megbékélve a helyzettel, elfogadva azt, hogy innen már nincsen kiút, kibéleli saját börtönét és marad benne évek, évtizedeken át. Elfogadva az elfogadhatatlant, hogy tényleg lehetetlen. Sok minden lehetséges pedig. Láttam, tapasztaltam. Láttam nagy újrakezdőket, a semmiből valamit építőket, a megmaradt erőforrásokkal jól gazdálkodókat, a hiányból, a nincsből valamit teremtőket. Nem egyszerű persze. Könnyebb elfogadni, hogy lehetetlen. Vagy mégsem?

Velem van Nébli Vendel mondata 14 éves korom óta.

#lifehack

Van egy jelenet, talán filmben, talán a képzeletben, amelyben emberek nagy, hatalmas elánnal és elszántsággal buzgón építenek valami nagy Valamit.

Egy Soós Imre-szerű figura, az építkezés dandárjában a sokadik napon megkérdezi a főmérnök urat, hogy ugyan már méltóságos főmérnök úr, aztán mit is építünk? Méltóságos főmérnök úr erre azt feleli, hogy elég, ha azt ő tudja. A kezében van annak a hatalmas Valaminek a tervrajza, higgyenek neki, biztos kézzel irányít - ők csak tegyék szépen a dolgukat, ne kérdezősködjének. Bízsanak benne egészen nyugodtan!

A Soós Imre-szerű figura aztán, hogy mit tesz, mit nem, tovább folytatja-e a szorgos munkát erre biztatva társait vagy sem, én nem tudhatom – rendszerint itt szoktam felébredni (de gyanítom, hogy nem).

18 évesen minekutána gőzöm nem volt, hogy hol is tanuljak tovább –valamiféle hirtelen ötlettől vezérelve építész mérnöknek jelentkeztem a Műegyetemre. Minden szépen klappolt is volna, rajzoltam én szép stukkókat, csendéleteket, miegymást, mígnem a felvételin elhasaltam amikor is tervrajz alapján kellett volna templom-belsőt rajzolni. Így lökött ki engem ez a szakma - úgy, hogy soha nem is tartoztam oda.

Még gimnáziumban került elém egyik irodalomórán Illyés Gyula, "Egy mondat a zsarnokságról" című elementáris erejű verse. Minden szavát érteni véltem, olyannyira, hogy a Bevezetés a szociológiába órákon az egyetemen is rendre előveszem a konformitás szemléltetésére.

Mit építünk?

Mit is építünk a hangya szorgalmával és a méh buzgalmával, hatalmas elánnal?

Sokszor teszem fel magamnak a kérdést különféle élethelyzetekben - igazából mindig - legyen szó akár munkáról, akár közösségi tevékenységről, akár magánéleti kérdésekről. Mi az, aminek naponta oly buzgón rakosgatjuk a tégláit – egyiket a másik után?

Nagyon nem szeretem az olyan helyzeteket, amikor egyik ember a másikat (mindenféle egyéb híján) megnyugtatja: Te csak nyugodtan, szépen haladjál, építgessél, tegyed csak a dolgodat, nem kell neked firtatni olyan sűrűn, hogy mi végre is ez a nagy tevés-vevés. Meglesz annak majd a gyümölcse!

Miféle gyümölcse is lesz meg? Miféle következményekkel is jár majd a nagy építkezésed? Vagy egyszerűbb átadni a tervrajzot, feltenni a kezedet és azt mondani: én nem tudtam, nem tudhattam, nem is voltam ott.

Kinek is van joga feltenni azt az egyszerű kérdést, hogy mit is építünk? Miben is vagyunk benne? Neked van-e? Miért kellene úgy tenni-venni, hogy sem az értelmét, sem a célját nem látja vagy nem láthatja az ember?

Te felteszed-e munkádban, magánéletedben időről-időre és ha nem tudod a választ, vagy nem elég kielégítő a válasz, vállalod-e, hogy akkor az úgy nem jó, akkor azon változtatnod kell. Akár a tervrajzon, akár a saját szerepeden.

Szerintem mindenkinek szabadságában és felelősségében is áll ilyen és hasonló kérdések feltétele: mit építünk?

Mindentől függetlenül. Még attól is függetlenül, hogy mennyire "kis szem a láncban", a Nagy Valamiben.

Rajta(d) ne múljon!

Köszönöm
a figyelmet!

